

Innspill til leselyststrategien fra Norsk Bibliotekforening

Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon som jobber for å fremme kunnskap om bibliotekenes oppgaver i samfunnet og tale bibliotekenes sak. Foreningen er medlemsdrevet organisasjon med ca. 3000 medlemmer. Alle typer bibliotek er medlem i Norsk Bibliotekforening, både folkebibliotek, fagbibliotek og spesialbibliotek.

Utfordringer knyttet til lesing og leselyst

Ved å isolere utfordringsbildet står vi i fare for å sette inn løsrevne enkelttiltak for enkeltgrupper, mens det i realiteten handler om å etablere en helhetlig strategi som tar inn flere aktører og spiller på samarbeid. Vi peker imidlertid på følgende tre områder:

1. Synlighet og tilgjengelighet

Biblioteket er det stedet i samfunnet der alle har lik tilgang til litteratur, gjennom hele livet, og bør være en helt sentral aktør i strategiens konkrete tiltak og beskrivelser. Fremsnakking av biblioteket er også med på å løfte samtalen om lesing og lesekultur i den offentlige debatten. Lesing og litteratur må få en enda synligere og tydeligere plass i samfunnet og samfunnsdebatten. Lesing er også et spørsmål om klasse, og hva slags tilgang man har til litteratur og bøker gjennom livet. Bibliotekenes rolle som et sted for å møtes, og et sted for å få gratis tilgang til bøker, litteratur og veiledning bør understrekes og styrkes.

Bibliotekenes rolle er i stadig endring. I denne sammenhengen bør litteraturens plass i bibliotekene få en synlig rolle, for å motvirke at lesearbeidet går på bekostning av andre oppgaver. En god infrastruktur er avgjørende, at det er bibliotek over hele landet, som er åpne og tilgjengelige.

2. Lesing i et folkehelseperspektiv

Det er offentlige råd om helse, trening, søvn, aktivitet og kosthold. Lesing, på den andre siden, er fremdeles ansett i offentligheten som noe som løses alene eller individuelt. Skal lesing styrkes i alle samfunnslag, må vi snakke om lesing som noe som er helt nødvendig, på lik linje med andre folkehelseiltak. Lesing bør inn i undervisningen som noe man lærer seg. Det handler om å orke å trene og mestre, og lære å kjenne igjen opplevelsen av å lese. Slik kan man også bli bedre på langlesing i et folkehelseperspektiv, og legge til rette for en lesekultur.

3. En ny mediehverdag

Lesing taper ofte mot digitale medier. Derfor er det å finne bøker og litteratur som oppleves som relevante for den enkelte en nøkkel. Bibliotekene kan – med nok ressurser – være en arena for å finne gode leseopplevelser. I andre kulturuttrykk er vi vant til at algoritmene nærmest tar valg for oss, basert på tidligere oppførsel på nett. Mens litteraturens styrke og utfordring er at den ikke kommer “av seg selv”. Lesing er et aktivt valg, og dermed også ekstra krevende.

Målgrupper for strategien

1. Livsløpstankegangen må styrkes

Lesing kan ikke segmenteres i alder eller målgrupper. En leser er ikke en leser for alltid, men må kontinuerlig identifisere seg som en leser, og man kan både falle ut av og komme tilbake til

litteraturen. Leselyststrategien bør ta for seg ulike typer lesere eller potensielle lesere, og rette tiltak inn mot disse, basert på både alder, sosioøkonomisk bakgrunn, geografisk spredning, kjønn osv. Det gjør også at de ulike lesertypene kan treffes på ulike måter.

Det bør undersøkes hvem som leser og hvordan de leser, i en standardisert undersøkelse som gjentas årlig, for å se hvilke lesere som eventuelt faller fra, slik at man kan gjennomføre målrettede tiltak eller justeringer.

2. Tidlig innsats

Ved å begynne å snakke om litteratur helt fra småbarnsalderen, vil vi kunne etablere en lesekultur hos familier og barn, og gjøre litteratur til en integrert del av hverdagen. Dette vil også styrke foreldrenes forståelse av lesing, og deres holdning til lesing. Dårlige leseferdigheter hos barn er alvorlig, og vil forplante seg videre i livsløpet, gjennom skolegang og utdanning. Bibliotek, samarbeid med bibliotek og barnehager, og gode skolebibliotek kan utjevne den ulempen det er å ikke ha lesende forbilder i hjemmet.

3. Voksne

Også voksne i Norge har svake leseferdigheter. Det er behov for å støtte opp om og styrke leselysten i den voksne befolkningen. Vi må også ta vare på de som allerede er lesere, og ikke miste disse av syne ved å fokusere for mye på de som ikke leser. De som er aktive lesere og brukere av bibliotekene, er våre viktigste ambassadører. Vi må verne om fellesskapene som finnes rundt lesing. Den voksne befolkningen er en sammensatt gruppe, og strategien bør ta for seg lesere med ulike forutsetninger, som erfaringer, bakgrunn, språkforståelse og andre parametre.

De viktigste tiltakene i strategien

1. Integrere bibliotekene

Folkebibliotekene er det stedet som er tilgjengelig i alle kommuner, på tvers av absolutt hele befolkningen. En statlig strategi kan styrke bibliotekene også lokalt, uten å overstyre lokaldemokratiet, og strategien bør undersøke ulike løsninger og muligheter.

Kompetanse hos de bibliotekansatte er avgjørende for både god drift og formidling. Kompetansen må jevnlig oppdateres, og man kan for eksempel se for seg en statlig stipendordning.

Det å ha tilgang til et bredt utvalg av litteratur er avgjørende, og strategien bør se på utfordringer knyttet til tilgang til både fysiske og digitale medier. Strategien bør også ta for seg måter å styrke bibliotekene med statlige verktøy (som for eksempel etter lignende modell som frivillighetssentraler og støtte).

1. Skolebibliotek og samarbeid på tvers

Samarbeid på tvers av sektorer og aktører bør løftes og styrkes. Alle bibliotek må innlemmes i strategien, også fag- og forskningsbibliotek. Gjennom aktive bibliotek på høyskoler og universiteter kan vi drive godt arbeid med å få økt langlesing og dybdelesing, som er en av de viktigste utfordringene innen høyere utdanning.

Skolebibliotek må styrkes. Forskning viser at barn og unge som har rik tilgang til aktuell og interessevekkende litteratur har et stort leseengasjement. En permanent ordning med distribusjon av kulturfondbøker til skoler vil sikre skoler tilgang til god litteratur. Skolebiblioteket må være en del

av skolens årshjul og pedagogiske opplegg. Skolebibliotek må være tilgjengelig for elever og lærere i skoletiden.

Strategien bør også legge til rette for til samarbeid på tvers av offentlig sektor, og med andre aktører og institusjoner som følger oss gjennom livet. Strategien bør også kartlegge hva som er barrierene for samarbeid. Dette kan for eksempel være begrensninger på søknadsordninger, kommunale retningslinjer eller andre hindre.

2. Langsiktighet, ikke prosjektbasert utvikling

En strategi bør fremheve forutsigbarhet og langsiktighet slik at bibliotekene kan gjøre det de er best på: Formidle litteratur til folk som vil lese og leser mye fra før, eller som trenger å bli oppmuntret og få støtte til å lese. Enkeltstående tiltak kan ikke være det styrende prinsippet. En evig jakt på nyskapende prosjekter tar tid og ressurser fra det viktige langsiktige arbeidet. En langsiktig strategi kan lede til strukturelle endringer som setter seg over tid, og som derfor skaper varig endring og en kulturrendring hos både leserne, og systemene rundt leserne og bibliotekene.

Gode eksempler på hva som bidrar til leselyst

Nasjonale kampanjer som Bokstart og Sommerles, er gode eksempler på tiltak og kampanjer som er gode, etablerte samarbeid mellom ulike aktører, der den ulike kompetansen hos de ulike aktørene brukes på best mulig måte. Slike tiltak bør sikres langsiktighet og forutsigbarhet.

Strategien bør også legge til rette for å etablere gode samarbeid på tvers av offentlige og andre aktører, og mellom ulike offentlige instanser.

Er det andre viktige områder vi må huske på?

1. Fellesskap, mangfold, inkludering og sosial utjevning

Lesing er en individuell aktivitet, men den skaper fellesskap. Den lesingen vi snakker om må derfor omfavne alle, uansett forutsetninger. En leselyststrategi må omfatte alle former for lesing, og inkludere lesing på ulike språk og formater. Minoritetsspråkene må ivaretas og få plass. Strategien bør peke på hvilke konsekvenser manglende mangfold i både innhold, rollemodeller, språk og formater får, og komme med tiltak for å sikre økt mangfold og representasjon i feltet. Særlig barn og unge foretrekker litteratur de kan kjenne seg igjen i, og det er nødvendig å få en større bredde så flere kan kjenne seg igjen.

2. Bærekraft

Regjeringens forventning om å legge FNs bærekraftsmål til grunn må gjelde også i dette strategiarbeidet. Bibliotek er en institusjon som bidrar til å oppfylle flere av målene, og ved å implementere bibliotek og lesing i strategien, vil det bidra positivt i arbeidet med bærekraftsmålene.

3. Andre avhengigheter

Strategien bør se helhetlig på utfordringene. Det er positivt at lesing løftes, og at det er et samarbeid mellom to departementer. Arbeid og strategier og planer som utvikles i andre departementer må

også tas inn i betraktning. Lovverkene i Opplæringsloven og Bokloven vil også påvirke lesefeltet framover.

Hilsen Norsk Bibliotekforening